

Brüssel, 14.7.2023
COM(2023) 395 final

2023/0272 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS,

millega muudetakse elavhõbedat käsitlevat Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrust (EL) 2017/852 seoses hambaamalgaami ja muude elavhõbedat sisaldavate toodetega, mille suhtes kohaldatakse tootmis-, impordi- ja ekspordipiiranguid

(EMPs kohaldatav tekst)

{SEC(2023) 395 final} - {SWD(2023) 395 final} - {SWD(2023) 396 final} -
{SWD(2023) 397 final}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

- **Ettepaneku põhjused ja eesmärgid**

Elavhõbe on väga mürgine element ning kujutab endast suurt ohtu keskkonnale ja inimeste tervisele. Elavhõbe on tugevatoimeline närvimürk, mis põhjustab täiskasvanul püsivaid aju- ja neerukahjustusi ning mõjutab loote ja väikelapse arengut. Seepärast on elavhõbe liidu õiguse kohaselt liigitatud reproduktiivtoksiliseks, sissehingamisel surmavaks, pikaajalisel või korduval kokkupuutel kõiki elundeid kahjustavaks ning veorganismidele väga mürgiseks aineks, millel on pikaajaline kahjulik mõju¹.

Komisjon, olles võtnud arvesse elavhõbedast tulenevat ohtu nii inimeste tervisele kui ka keskkonnale, töötas 2005. aastal välja sihtotstarbelise *elavhõbedastrateegia*², mis vaadati läbi 2010. aastal³; strateegias kutsutakse liitu üles käsitlema kõiki elavhõbedaga seotud aspekte, sealhulgas selle kasutamist toodetes. Selle tulemusena jõudis Euroopa Liidu Nõukogu järeldusele, et

elavhõbedat sisaldavad tooted, millele on olemas elujõulised alternatiivid, tuleks järk-järgult, ent võimalikult kiiresti ja võimalikult täielikult kasutuselt kõrvaldada, ning et lõppeesmärgina tuleks järk-järgult kasutuselt kõrvaldada kõik elavhõbedat sisaldavad tooted ning võtta seejuures nõuetekohaselt arvesse tehnilisi ja majanduslikke asjaolusid ning vajadust teadus- ja arendustegevuse järele⁴.

Käesolev ettepanek sobitub ka laiemasse poliitikakonteksti, kuna aitab kaasa *Euroopa rohelise kokkuleppe*⁵, *kestlikkust toetava ELi kemikaalistrateegia*⁶ ja selle raames vastu võetud *nullsaaste tegevuskava*⁷ eesmärkide täitmisele. Eelkõige on selle eesmärk võimaldada täita liidu kohustust olla eeskujuks ja muu hulgas tagada asjakohaste õigusaktide muutmise teel, et kooskõlas nullsaaste tegevuskava *8. juhtalgatusega*, milles käsitletakse liidu saastejalajälje vähendamist mujal maailmas, ei toodeta liidus keelatud ohtlikke kemikaale ekspordiks. Ühtlasi aidatakse sellega luua uus *liidu raamistik kestlike toodete jaoks*⁸ ja viia

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 1272/2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist ning millega muudetakse direktiive 67/548/EMÜ ja 1999/45/EÜ ja tunnistatakse need kehtetuks ning muudetakse määrust (EÜ) nr 1907/2006 (ELT L 353, 31.12.2008).

² Komisjoni 28. jaanuari 2005. aasta teatis „Ühenduse elavhõbedaalane strateegia“, KOM(2005) 20 lõplik.

³ Komisjoni 7. detsembri 2010. aasta teatis ühenduse elavhõbedaalase strateegia läbivaatamise kohta, KOM(2010) 723 lõplik.

⁴ Nõukogu järeldused ühenduse elavhõbedaalase strateegia läbivaatamise kohta, keskkonna nõukogu 3075. istung, Brüssel, 14. märts 2011.

⁵ COM(2019) 640 final, 11.12.2019.

⁶ Komisjoni 14. oktoobri 2020. aasta teatis „Kestlikkust toetav kemikaalistrateegia. Mürgivaba keskkonna loomise suunas“ (COM(2020) 667 final).

⁷ Komisjoni 12. mai 2021. aasta teatis „Heas seisundis planeet kõigi jaoks. ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas““ (COM(2021) 400 final).

⁸ COM(2022) 142 final, 30.3.2022.

ellu *ELi CO₂-heite vähendamise tegevuskava*⁹ selle kaudu, et propageeritakse elavhõbedat sisaldavate lampide väljavahetamist energiatõhusamate valgustuslahenduste, näiteks valgusdiodlampide vastu.

Määrus (EL) 2017/852¹⁰ (edaspidi „**elavhõbedamäärus**“) on liidu peamine elavhõbedat ja elavhõbedaühendeid (edaspidi „elavhõbe“ või „Hg“) käsitlev õigusakt, milles vaadeldakse selle aine kogu olusringi alates elavhõbedat põhimaavarana kaevandamisest kuni elavhõbedajäätmete lõpliku kõrvaldamiseni ning millega võetakse üle Minamata elavhõbedakonventsioon¹¹ (edaspidi „Minamata konventsioon“ või „konventsioon“), mille liit ratifitseeris 2017. aasta mais¹² ja mille ratifitseerisid ka kõik liikmesriigid. Üks elavhõbedamääruses käsitletud põhiaspekt on seotud elavhõbedat kasutamise toodetes; määrusega on kehtestatud mitmesuguste elavhõbedat sisaldavate toodete¹³ tootmise, impordi ja ekspordi keeld ning seega täiendatakse sellega muude liidu õigusaktide sätteid, millega piiratakse elavhõbedat sisaldavate toodete turulelaskmist ja importi. Käesolevas ettepanekus käsitletakse *toodetes elavhõbedat tahtliku kasutamise viimaseid järelejäänud viise* liidus, eesmärgiga muuta Euroopa elavhõbedavabaks.

Elavhõbedamääruse artiklis 19¹⁴ sätestatud läbivaatamisklausli kohaselt palutakse komisjonil esitada Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruanne oma hindamistulemuste kohta seoses järgmisega:

- (a) hambaamalgaami kasutamise järkjärgulise vähendamise ja sellest soovitatavalt 2030. aastaks täielikult loobumise võimalikkus ning ELi vajadus reguleerida sellega seotud elavhõbedaehteid krematooriumidest;
- (b) muude endiselt elavhõbedat sisaldavate toodete tootmise, impordi ja ekspordi keelustamise võimalikkus ja sellest saadav keskkonnakasutuse toodete puhul, mille turulelaskmine on liidu muude õigusaktide kohaselt juba keelatud või keelatakse peagi.

Artikli 19 lõikes 3 on sätestatud, et komisjon esitab asjakohasel juhul eespool nimetatud hinnangul põhineva seadusandliku ettepaneku.

Komisjon võttis 2020. aasta augustis vastu **läbivaatamisaruande**¹⁵ hambaamalgaamis ja muudes toodetes elavhõbedat kasutamise järkjärgulise lõpetamise võimalikkuse kohta. Nii kõnealus aruandes kui ka sellele järgnenud komisjoni mõjuhinnangus juhiti tähelepanu

⁹ Komisjoni 28. novembri 2018. aasta teatis „Puhas planeet kõigi jaoks. Euroopa pikaajaline strateegiline visioon, et jõuda jõuka, nüüdisaegse, konkurentsivõimelise ja kliimanetraalse majanduseni“ (COM(2018) 773 final).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrus (EL) 2017/852 elavhõbedat kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1102/2008 (ELT L 137, 24.5.2017, lk 1–21).

¹¹ Minamata elavhõbedakonventsiooni tekst on kättesaadav aadressil <https://mercuryconvention.org/en/about>.

¹² Nõukogu 11. mai 2017. aasta otsus (EL) 2017/939 Minamata elavhõbedakonventsiooni Euroopa Liidu nimel sõlmimise kohta (ELT L 142, 2.6.2017, lk 4–39).

¹³ Määruse (EL) 2017/852 kohaselt toode või toote osa, mis sisaldab tahtlikult lisatud elavhõbedat või elavhõbedaehteid.

¹⁴ Käesolevas dokumendis sisalduvaid viiteid artiklitele ja lisadele käsitatakse viidetena elavhõbedamääruse artiklitele ja lisadele, kui ei ole märgitud teisiti.

¹⁵ Komisjoni 17. augusti 2020. aasta aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule määruse (EL) 2017/852 artikli 19 lõikega 1 ette nähtud läbivaatamise kohta seoses elavhõbedat kasutamise hambaamalgaamis ja toodetes (COM(2020) 378 final).

sellele, et asjakohane on esitada seadusandlik ettepanek lõpetada järk-järgult hambaamalgaami kasutamine ning piirata teatavate elavhõbedat sisaldavate lampide tootmist ja ekspordi.

Liidus kasutatakse veel praegugi elavhõbedat tahtlikult kõige rohkem **hambaamalgaamis**: 2019. aastal hinnanguliselt umbes 40 tonni. Elavhõbedamääruse artikli 10 lõikes 2 on juba sätestatud osaline hambaamalgaami kasutamise keeld, mille kohaselt ei tohi seda alates 1. jaanuarist 2018 kasutada piimahammaste ravis ja haavatavate elanikkonnaliikmete (st alla 15-aastaste laste ning rasedate ja rinnaga toitvate naiste) puhul, välja arvatud juhul, kui hambaarst peab seda patsiendi meditsiinilise erivajaduse tõttu hädavajalikuks. Peale selle pidid liikmesriigid artikli 10 lõike 3 kohaselt koostama 1. juuliks 2019 riikliku kava hambaamalgaami kasutamise järkjärguliseks vähendamiseks.

Muid elavhõbedat sisaldavaid tooteid, mis on loetletud II lisas, on vastavalt artiklile 5 keelatud toota, importida ja eksportida alates kõnealusel lisas märgitud järkjärgulise kasutuse lõppkuupäevadest (alates 31. detsembrist 2018 või 2020), välja arvatud juhul, kui neid peetakse oluliseks kodanikukaitse ja sõjalise kasutuse jaoks või neid kasutatakse teadusuuringutes, seadmete kalibreerimisel või võrdlusstandardina. II lisas osutatud elavhõbedat sisaldavad tooted on tooted, millele on olemas tehniliselt teostatavad ja majanduslikult otstarbekad elavhõbedavabad alternatiivid. Praegu on II lisas loetletud järgmised kuus elavhõbedat sisaldavate toodete liiki:

- patareid ja akud;
- teatavad lülitid ja releed;
- mitmesugused elavhõbedat sisaldavad lambid, sealhulgas teatavad üldotstarbelised kompaktluminofoorlambid (CFLid) ja sirged luminofoorlambid (LFLid), elavhõbedat sisaldavad külmkatoodiga luminofoorlambid ja välise elektroodiga luminofoorlambid kuvarite jaoks ning üldotstarbelised kõrgrõhuelavhõbelambid (HPMV-lambid);
- kosmeetikatooted (v.a mõni silmahooldustoode);
- pestitsiidid, biotsiidid ja paikse kasutusega antiseptikumid;
- teatavad mitteelektronilised mõõteseadmed (nt termomeetrid ja baromeetrid).

Elavhõbedamääruse vastuvõtmise ajal 2017. aasta mais oli II lissesse kantud eespool loetletud elavhõbedat sisaldavate toodete näol tegemist toodetega, mille turulelaskmine ja import oli liidus juba keelatud muude liidu õigusaktide alusel, sealhulgas patareisid ja akusid käsitleva direktiiviga (EÜ) 2006/66¹⁶, määrusega (EÜ) nr 1907/2006 (REACH-määrus)¹⁷,

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta direktiiv 2006/66/EÜ, mis käsitleb patareisid ja akusid ning patarei- ja akujäätmeid ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 91/157/EMÜ (ELT L 266, 26.9.2006, lk 1).

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembrist 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1907/2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist (REACH) ning millega asutatakse Euroopa Kemikaaliamet, muudetakse direktiivi 1999/45/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EMÜ) nr 793/93 ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1488/94 ning samuti nõukogu direktiiv 76/769/EMÜ ja komisjoni direktiivid 91/155/EMÜ, 93/67/EMÜ, 93/105/EÜ ja 2000/21/EÜ (ELT L 396, 30.12.2006).

kosmeetikatooteid käsitleva määrusega (EÜ) nr 1223/2009¹⁸ ning direktiiviga 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes (edaspidi „RoHS-direktiiv“)¹⁹.

Kuna tehniliselt teostatavad ja majanduslikult otstarbekad elavhõbedavabad alternatiivid on muutunud üha kättesaadavamaks, on RoHS-direktiivi alusel vahepeal kohaldatud uusi turulelaskmise ja impordi piiranguid muudegi elavhõbedat sisaldavate toodete suhtes. Sellega seoses põhjustab taoliste elavhõbedat sisaldavate toodete jätkuv tootmine ja eksport märkimisväärset elavhõbedasaastet, eriti kolmandates riikides, kus sageli puuduvad vahendid keskkonnahoidliku jäätmekäitluse tagamiseks ning kus ELis valmistatud tooted suurendavad seetõttu ohtlikest toodetest tulenevat koormust riigile ning riski kohalike jaemüüjate, lõppkasutajate ja elanike jaoks. 2018. aastal eksporditi liidust hambaamalgaamina 13–38 t elavhõbedat ja 2020. aastal lampide koosseisus 0,5 t elavhõbedat (vastab 156 miljonile elavhõbedat sisaldavale lambile).

Sellest tulenevalt on käesoleva ettepaneku eesmärk tagada **kooskõla elavhõbedamääruse ja RoHS-direktiivi vahel ning aidata seeläbi täita liidu kohustusi nullsaaste tegevuskava 8. juhtalgatuse raames**; selleks nähakse ette järgmiste elavhõbedat sisaldavate lampide tootmise ja ekspordi järkjärguline lõpetamine.

- Vastavalt elavhõbedamääruse kehtivale II lisale (A osa 3. kanne) on keelatud järgmiste **üldotstarbeliste CFLide** tootmine, import ja eksport: i) CFL.i, mille võimsus on ≤ 30 W ja Hg-sisaldus on $> 2,5$ mg valguselemendi kohta, ning ii) CFL.ni²⁰, mille võimsus on ≤ 30 W ja Hg-sisaldus on $> 3,5$ mg valguselemendi kohta.

RoHS-direktiivi III lisa kannete 1, 1(a), 1(b), 1(c), 1(d) ja 1(e) muutmist käsitleva komisjoni delegeeritud direktiivi (EL) 2022/276²¹ vastuvõtmise järelmeetmena on alates 24. veebruarist 2023 lubatud lasta liidu turule ja importida mis tahes üldotstarbelisi CFLe üksnes juhul, kui nende elavhõbedasisaldus on null.

- Vastavalt elavhõbedamääruse kehtivale II lisale (A osa 4. kanne punkt a) on keelatud toota, importida ja ekspordida üldotstarbelisi **kolme luminofooriga LFLe**, mille võimsus on < 60 W ja Hg-sisaldus on > 5 mg valguselemendi kohta.

RoHS-direktiivi III lisa kannete 2(a), 2(a)(1), 2(a)(2), 2(a)(3), 2(a)(4) ja 2(a)(5) muutmist käsitleva komisjoni delegeeritud direktiivi (EL) 2022/284²² vastuvõtmise järelmeetmena

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta määrus (EÜ) nr 1223/2009 kosmeetikatoodete kohta (ELT L 342, 22.12.2009, lk 59).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2011. aasta direktiiv 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes (ELT L 174, 1.7.2011).

²⁰ CFL.ni – sisseehitatud liiteseadiseta kompaktluminofoorlamp.

²¹ Komisjoni 13. detsembri 2021. aasta delegeeritud direktiiv (EL) 2022/276, millega muudetakse teaduse ja tehnika arenguga kohandamise eesmärgil Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/65/EL III lisa seoses erandiga, mis hõlmab elavhõbedat kasutamist üldotstarbelistes ühe sokliga (kompaktsetes) luminofoorlampides (ELT L 43, 24.2.2022, lk 32–34).

²² Komisjoni 16. detsembri 2021. aasta delegeeritud direktiiv (EL) 2022/284, millega muudetakse teaduse ja tehnika arenguga kohandamise eesmärgil Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/65/EL III lisa

on alates 24. veebruarist 2023 või 24. augustist 2023 lubatud lasta liidu turule ja importida mis tahes üldotstarbelisi kolme luminofooriga LFLe üksnes juhul, kui nende elavhõbedasisaldus on null.

- Ehkki elavhõbedamääruse kehtiv II lisa ei hõlma **kõveraid kolme luminofooriga lampe**, on RoHS-direktiivi III lisa kande 2(b)(3) muutmist käsitleva komisjoni delegeeritud direktiiviga (EL) 2022/282²³ lubatud alates 24. veebruarist 2025 lasta ELi turule ja importida selliseid lampe üksnes juhul, kui nende elavhõbedasisaldus on null.
- Vastavalt elavhõbedamääruse kehtivale II lisale (A osa 4. kande punkt b) on keelatud toota, importida ja eksportida **halofosfaatluminofooriga LFLe**, mille võimsus on < 40 W ja Hg-sisaldus on > 10 mg valguselemendi kohta.

Vastavalt RoHS-direktiivi III lisa kande 2(b)(1) on alates 13. aprillist 2012 lubatud lasta liidu turule ja importida sirgeid halofosfaatluminofoorlampe toru läbimõõduga > 28 mm (nt T10 ja T12) üksnes juhul, kui nende elavhõbedasisaldus on null.

- Ehkki elavhõbedamääruse kehtiv II lisa ei hõlma **kõveraid halofosfaatluminofoorlampe**, on vastavalt RoHS-direktiivi III lisa kande 2(b)(2) lubatud alates 13. aprillist 2016 lasta ELi turule ja importida selliseid lampe üksnes juhul, kui nende elavhõbedasisaldus on null.
- Ehkki elavhõbedamääruse kehtiv II lisa ei hõlma **kõrgrõhunaatriumlampe (HPS-lampe)**, on RoHS-direktiivi III lisa kannete 4(b)-I, 4(b)-II ja 4(b)-III muutmist käsitleva komisjoni delegeeritud direktiiviga (EL) 2022/283²⁴ lubatud alates 24. veebruarist 2023 lasta ELi turule ja importida HPS-lampe parandatud värviesitusindeksiga $R_a > 60$ ning võimsusega $P \leq 155$ W, 155 W < $P \leq 405$ W või $P > 405$ W üksnes juhul, kui nende elavhõbedasisaldus on null.

Peale selle on käesoleva ettepaneku eesmärk mitte üksnes tagada elavhõbedat sisaldavaid tooteid käsitlevate liidu õigusnormide sidusus, vaid ka rakendada 2022. aasta märtsis Minamata konventsiooni osaliste konverentsi neljandal istungil (edaspidi „**COP4**“) vastu võetud **Minamata konventsiooni otsust MC-4/3**, millega muudetakse muu hulgas

seoses erandiga, mis hõlmab elavhõbeda kasutamist kahesoklilistes üldotstarbelistes sirgetes luminofoorlampides (ELT L 43, 24.2.2022, lk 57–59).

²³ Komisjoni 13. detsembri 2021. aasta delegeeritud direktiiv (EL) 2022/282, millega muudetakse teaduse ja tehnika arenguga kohandamise eesmärgil Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/65/EL III lisa seoses erandiga, mis hõlmab elavhõbeda kasutamist kõverates kolme luminofoorainega lampides (ELT L 43, 24.2.2022, lk 51–53).

²⁴ Komisjoni 13. detsembri 2021. aasta delegeeritud direktiiv (EL) 2022/283, millega muudetakse teaduse ja tehnika arenguga kohandamise eesmärgil Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/65/EL III lisa seoses erandiga, mis hõlmab elavhõbeda kasutamist üldotstarbelistes parandatud värviesitusindeksiga kõrgrõhunaatriumlampides (ELT L 43, 24.2.2022, lk 54–56).

konventsiooni A lisa I osa loetelu muudest elavhõbedat sisaldavatest toodetest, mille suhtes kohaldatakse tootmise ja rahvusvahelise kauplemise keeldu²⁵.

Käesoleva ettepaneku kohasel elavhõbedamääruse II lisa vastavusse viimisel RoHS-direktiiviga lisatakse nimetatud määrusesse **otsuses MC-4/3 (punktis 5)** kirjeldatud lambid, mida on kavas käsitleda **konventsiooni osaliste konverentsi viiendal istungil** (novembris 2023); sellega võtab liit tulevastel rahvusvahelistel läbirääkimistel endale juhtrolli. See on seotud järgmiste lampidega:

- halofosfaatluminofooriga LFLid võimsusega > 40 W;
- halofosfaatluminofooriga LFLid võimsusega ≤ 40 W ja Hg-sisaldusega kuni 10 mg lambi kohta;
- kolme luminofooriga LFLid võimsusega < 60 W ja Hg-sisaldusega kuni 5 mg lambi kohta.

Ehkki lähtuvalt volitusest viia elavhõbedamääruse II lisa kooskõlla RoHS-direktiiviga on käesolevas ettepanekus käsitletud kolme eespool nimetatud kannet sõltumata otsuse MC-4/3 punktist 5, on see otsus seoses järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäevadega endiselt asjakohane. Niisiis pakutakse käesolevas algatuses välja punktis 5 esitatutest kõige varasemad lõppkuupäevad nende toodete järkjärguliseks kasutuselt kõrvaldamiseks ning see annab tunnistust ELi jätkuvatest püüdlustest Minamata konventsiooni raames; need püüdlused kajastuvad ametlikus ettepanekus, mille liit esitas COP4 eel²⁶, ning asjakohastes läbirääkimisvolitustes²⁷, mille liikmesriigid on komisjonile andnud.

Ühtlasi on käesolev ettepanek täienduseks **otsuse MC-4/3 punktile 1**, millega lisati Minamata konventsiooni A lisa I osasse kaheksa uut elavhõbedat sisaldavat toodet, sealhulgas üldotstarbelised sisseehitatud liiteseadisega CFLid (CFL.i) võimsusega ≤ 30 vatti ja Hg-sisaldusega kuni 5 mg valguselemendi kohta. Nende toodete tootmine, import ja eksport on alates 1. jaanuarist 2026 keelatud. See keeld võetakse samaaegselt kavandatava komisjoni delegeeritud määruse²⁸ alusel üle elavhõbedamääruse II lisa A osasse. Delegeeritud õigusakti kasutamine on elavhõbedamääruse artiklist 20 tulenevalt põhjendatud.

Eespool kirjeldatust lähtuvalt on käesoleva ettepaneku **eesmärgid** järgmised:

²⁵ UNEP/MC/COP.4/Dec.3 – otsus MC-4/3 „Review and amendment of annexes A and B to the Minamata Convention on Mercury“ („Minamata elavhõbedakonventsiooni A ja B lisa läbivaatamine ja muutmine“), kättesaadav aadressil <https://www.mercuryconvention.org/en/documents/review-and-amendment-annexes-and-b-minamata-convention-mercury>.

²⁶ Nõukogu 29. aprilli 2021. aasta otsus (EL) 2021/727, mis käsitleb Euroopa Liidu nimel ettepanekute esitamist Minamata elavhõbedakonventsiooni A ja B lisa muutmiseks seoses toodetega, mis sisaldavad elavhõbedat, ja tootmisprotsessidega, milles kasutatakse elavhõbedat või elavhõbedaihendeid (ELT L 55, 5.5.2021, lk 23).

²⁷ Nõukogu 17. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/549, seisukoha kohta, mis võetakse Euroopa Liidu nimel Minamata elavhõbedakonventsiooni osaliste konverentsi neljanda istungi teises pooles seoses vastuvõetava otsusega, millega muudetakse kõnealuse konventsiooni A ja B lisa (ELT L 107, 6.4.2022, lk 78).

²⁸ C(2023) 4683 – komisjoni delegeeritud määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2017/852 seoses elavhõbedat sisaldavate toodetega, mille suhtes kohaldatakse tootmis-, impordi- ja ekspordikeeldu.

i) hambaamalgaami kasutamise keelu laiendamine nii, et see hõlmaks alates 1. jaanuarist 2025 liidu kõiki elanikkonnaliikmeid (täielik kasutuselt kõrvaldamine), ent samal ajal oleks kaitstud hambaarstide õigus kasutada seda siiski olukorras, kus see on hädavajalik patsiendi meditsiinilise erivajaduse (nt allergia, niiskuse reguleerimise probleemide vms) tõttu;

ii) liidus hambaamalgaami tootmise ja selle ekspordi keelustamine alates 1. jaanuarist 2025;

iii) järgmise kuue elavhõbedat sisaldava toote tootmise, impordi ja ekspordi keelustamine nende II lissasse kandmise teel:

- üldotstarbelised kompaktluminofoorlambid, mida ei ole II liss ega eespool nimetatud delegeeritud õigusakti alusel II liss samaaegselt tehtavates muudatustes veel käsitletud;
- üldotstarbelised kolme luminofooriga LFLid, mida ei ole II liss veel käsitletud;
- üldotstarbelised halofosfaatluminofooriga LFLid, mida ei ole II liss veel käsitletud;
- üldotstarbelised kõverad kolme luminofooriga lambid;
- kõverad halofosfaatluminofoorlambid;
- üldotstarbelised HPS-lambid.

Käesoleva ettepaneku kohaselt ei kehtestata liikmesriikidele ja ettevõtjatele kõikjal ELis kohustust võtta krematooriumides kasutusele elavhõbeda heitkoguste vähendamise tehnoloogia. Ehkki komisjon hindas määruse artiklis 19 sätestatud nõuetest tulenevalt vajadust reguleerida liidus krematooriumide elavhõbedaheidet, jõuti hindamise käigus järeldusele, et sellega seotud kulud ja halduskoormus ei oleks taotletavate keskkonnanormidega proportsionaalsed ja jaotuksid liikmesriigiti ebaühtlaselt (vt ka punkt 3).

- **Kooskõla poliitikavaldkonnas praegu kehtivate õigusnormidega**

Elavhõbedamäärust ei kohaldata eraldi, vaid koos muude elavhõbedat käsitlevate liidu õigusaktide sätetega, millega nähakse muu hulgas ette konkreetsed kontrollimeetmed seoses elavhõbeda õhku- ja vetteheitel²⁹, sealhulgas tööstuskäitistest³⁰, samuti seoses elavhõbedajäätmete ajutise ladustamisega³¹ ning elavhõbedasisaldusega mereandides³². Nagu

²⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/105/EÜ, mis käsitleb keskkonnanormide standardeid veepoliitika valdkonnas ning millega muudetakse nõukogu direktiive 82/176/EMÜ, 83/513/EMÜ, 84/156/EMÜ, 84/491/EMÜ, 86/280/EMÜ ja tunnistatakse need seejärel kehtetuks ning muudetakse direktiivi 2000/60/EÜ (ELT L 348, 24.12.2008, lk 84–97).

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2010. aasta direktiiv 2010/75/EL tööstusheidete kohta (ELT L 334, 17.12.2010, lk 17–119).

³¹ Nõukogu 26. aprilli 1999. aasta direktiiv 1999/31/EÜ prügilate kohta (EÜT L 182, 16.7.1999, lk 1–19).

³² Komisjoni 19. detsembri 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1881/2006, millega sätestatakse teatavate saasteainete piirnormid toiduainetes (ELT L 364, 20.12.2006, lk 5).

eespool märgitud, on elavhõbedat käsitlevate liidu õigusaktide ja sätete eesmärk muuta Euroopa elavhõbedavabaks.

Käesolev ettepanek aitab saavutada seda poliitikaeesmärki täiendavate piirangute kaudu, mis seatakse elavhõbeda kasutamisele teatavates elavhõbedat sisaldavates toodetes, st hambaamalgaamis ja elavhõbedat sisaldavates lampides. Sellega suurendatakse elavhõbedat sisaldavaid tooteid käsitlevate liidu õigusnormide omavahelist sidusust, kuna lisaks RoHS-direktiiviga kehtestatud keelule lasta asjaomaseid elavhõbedat sisaldavaid lampe liidus turule ja neid importida keelustatakse ka selliste lampide liidus tootmine ja nende eksport.

Samuti on tagatud paralleelsus elavhõbedamääruse ning ohtlike kemikaalide ekspordi ja impordi käsitleva määruse (EL) nr 649/2012 (edaspidi „PIC-määrus“)³³ vahel, kuna elavhõbedamääruse II lisa sisu lisatakse järjepidevuse huvides süstemaatiliselt PIC-määruse V lisa 2. osasse. See tähendab, et käesolevast ettepanekust tulenevad elavhõbedamääruse II lisa muudatused lisatakse pärast seda, kui kaasseadusandjad on need vastu võtnud, PIC-määruse V lisa 2. osasse.

- **Kooskõla muude liidu tegevuspõhimõtetega**

Selle algatusega aidatakse kaasa *Euroopa roheline kokkuleppe* alusel 2020. aastal vastu võetud *kestlikkust toetava ELi kemikaalistrateegia* ja 2021. aastal vastu võetud *ELi nullsaaste tegevuskava* elluviimisele.

Nendes poliitikadokumentides kutsub komisjon eelkõige üles keelustama tarbekaupades leiduvad kõige kahjulikumad kemikaalid ning on lubanud, et liit „on eeskujuks ja tagab kooskõlas rahvusvaheliste kohustustega, et Euroopa Liidus keelatud ohtlikke kemikaale ei toodeta ekspordiks, muutes selleks vajaduse korral asjakohaseid õigusakte“; seeläbi vähendab liit oma saastejalajälge mujal maailmas (nullsaaste tegevuskava 8. juhtalgatus).

Ühtlasi aidatakse käesoleva algatusega viia liidus ellu kahte kestliku arengu eesmärki – tagada igas vanuses inimestele hea tervis ja edendada nende heaolu (3. eesmärk) ning tagada säästvate tarbimis- ja tootmismudelite kasutamine (12. eesmärk)³⁴ – ning rakendada ELi CO₂-heite vähendamise tegevuskava selle kaudu, et propageeritakse elavhõbedat sisaldavate lampide väljavahetamist energiatõhusamate valgustuslahenduste, st valgusdioodlampide vastu.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

- **Õiguslik alus**

Kavandatava akti peamine eesmärk ja sisu on seotud keskkonna ja inimeste tervise kaitsega. Seepärast on esildatud määruse materiaalõiguslik alus ELi toimimise lepingu artikli 192 lõige 1.

³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määrus (EL) nr 649/2012 ohtlike kemikaalide ekspordi ja impordi kohta (ELT L 201, 27.7.2012, lk 60).

³⁴ Kestliku arengu tegevuskava aastani 2030: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>.

- **Subsidiaarsus (ainupädevusse mittekuuluva valdkonna puhul)**

Käesolev algatus tuleneb otseselt elavhõbedamääruse artiklist 19. Selle artikli lõikes 3 on sätestatud, et kui see on asjakohane, esitab komisjon koos lõikes 1 osutatud aruandega seadusandliku ettepaneku.

Nagu on märgitud eespool, jõuti läbivaatamisaruandes järeldusele, et on vaja võtta liidu meetmeid, et näha muu hulgas ette hambaamalgaami täielik kasutuselt kõrvaldamine ELis ja viia elavhõbedat sisaldavaid tooteid käsitlevad liidu õigusaktid omavahel kooskõlla. Ehkki seda on võimalik saavutada ka liikmesriikide tasandil, oleks tulenevalt võetavate meetmete laadist (st hambaamalgaami kasutamise ühtne keeld ning elavhõbedat sisaldavaid tooteid käsitlevate ELi õigusnormide ühtlustamine) tõhusam ja tulemuslikum, kui seda tehtaks liidu tasandil.

Elavhõbedasaaste on piiriülene ning levib nii üle liikmesriikide vaheliste piiride kui ka üle liidu välispiiride. Seepärast on asjakohane tulemuslik saastekontroll liidu tasandil kiiremini ja tõhusamalt saavutatav kui olukorras, kus liikmesriigid tegutsevad üksi ja kooskõlastamata.

Liidu tasandi meetmed võimaldaksid luua ühtsema ja selgema õigusraamistiku, kuna lubaksid käsitleda selle probleemi kõiki aspekte alates tootmisest kuni ekspordini. Kõikjal ELis kehtivad selged ja täpsed eeskirjad võimaldaksid asjaomastel füüsilistel ja juriidilistel isikutel oma õigused ja kohustused täies ulatuses kindlaks teha.

Liidul on alati olnud üleilmselt oluline roll elavhõbeda mis tahes viisil kasutamise ja sellega kauplemise kiire lõpetamise propageerijana. Selle poliitikaeesmärgiga kooskõlas olevad liidu õigusnormid suurendavad seega liidu usaldusväärust ning avaldavad rahvusvahelisel tasandil positiivset mõju tervisele ja keskkonnale.

- **Proportsionaalsus**

Käesolevale ettepanekule lisatud dokumendis mõju hindamise kohta on esitatud keskkonnamõju ning majandusliku ja sotsiaalse mõju hinnang iga poliitikavariandi puhul. Käesolevas ettepanekus on selle analüüsi tulemusi täiel määral arvesse võetud. Hambaamalgaami kasutamise, tootmise ja ekspordi kavandatud järkjärgulist lõpetamist ning asjaomaste elavhõbedat sisaldavate lampide tootmise, impordi ja ekspordi kavandatud keelustamist peetakse proportsionaalseks. Käesoleva ettepanekuga, mille kohaselt nähakse ette eespool kirjeldatud järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine ja keelustamine, ei minda kaugemale sellest, mis on vajalik taotletava keskkonnaeesmärgi saavutamiseks, st selle tagamiseks, et Euroopa muutuks elavhõbedavabaks ja sealt ei eksporditaks enam elavhõbedat sisaldavaid tooteid, millele on olemas energiatõhusamad mürgivabad alternatiivid.

Krematooriumide elavhõbedahaite reguleerimises seisneva, heitkoguste vähendamise tehnoloogia kasutamise kohustusel põhineva poliitikavariandi hindamisel jõuti järeldusele, et sellega seotud kulud ja halduskoormus ei ole taotletavate eesmärkidega proportsionaalsed, ning seepärast ei ole seda võimalust käesolevas ettepanekus käsitletud.

- **Vahendi valik**

Kuna muudetav liidu õigusakt on määrus, esitatakse ettepanek määrusena.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

- **Konsulteerimine sidusrühmadega**

Mõjuhinnangu koostamise raames korraldati 2021. aasta detsembrist kuni 2022. aasta septembrini sidusrühmade kaasamiseks mitmesuguseid konsultatsioone. Peamiste sidusrühmadega konsulteeriti sihtotstarbelise küsimustiku kaudu, mis sisaldas eriküsimusi kolmes huvipakkuvas valdkonnas (hambaamalgaam, krematooriumide elavhõbedaheide ja elavhõbedat sisaldavad tooted), samuti järelvestluste, kahe konsultatsiooniseminari ja ühe teemarühma kaudu. Kõikide teiste asjaomaste sidusrühmadega konsulteeriti portaalis „Avaldage arvamust!“ korraldatud avaliku konsultatsiooni küsimustiku kaudu. Kõnealuse kolme probleemse valdkonna kohta kogutud põhiteavet on kirjeldatud allpool.

Hambaamalgaami puhul on üle 70 % konsulteeritud sidusrühmadest seisukohal, et hambaamalgaami kasutamise lõpetamine kõikjal ELis nõuaks selle üldist järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist, samas kui 28 % usub, et oleks asjakohane, kui iga liikmesriik valiks kasutamise järkjärgulise vähendamise viisi lähtuvalt riiklikest prioriteetidest ja tingimustest. Veebipõhise avaliku konsultatsiooni tulemuste kohaselt toetavad kodanikud, kodanikuühiskonna organisatsioonid, valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid ja keskkonnahoidlike hambaarstide ühendused üldiselt hambaamalgaami järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist 2025. aastaks. Ettevõtjate ühendused ja hambaarstid rõhutasid vajadust tagada, et väiksema sissetulekuga elanikkonnarühmadel oleks juurdepääs alternatiivsetele lahendustele, sealhulgas kõikidele hambahügieeniga seotud ennetusmeetmetele, ning et patsientide meditsiinilised erivajadused oleksid nõuetekohaselt arvesse võetud. Väike hulk organisatsioone väljendas muret varajase järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise üle, märkides, et suutervise alaseid ennetusmeetmeid ja kampaaniaid iseloomustavad suundumused võivad olla piisavad, et hambaamalgaami kasutamine väheneks iseenesest.

Selle küsimusega seonduva krematooriumide elavhõbedaheite osas on sidusrühmad üldiselt seisukohal, et see on otseselt seotud hambaamalgaami jätkuva kasutamisega, ning enamik vastanuist toetas kogu ELi hõlmavat poliitikat krematooriumide elavhõbedaheite piiramiseks.

Elavhõbedat sisaldavad tooted: ettevõtjate ühendused, liikmesriikide ametiasutused ja vabaihendused on ühel meelel, et Minamata konventsiooni raames on liidul kohustus jätkuvalt täita üleilmset juhtrolli inimtekkeliste elavhõbedaallikate järkjärgulisel kasutuselt kõrvaldamisel. Sellega seoses on väga olulised elavhõbedat sisaldavate toodete tootmise ja nendega rahvusvaheliselt kauplemise piirangud, eelkõige juhtudel, kus neile on olemas majanduslikult otstarbekad ja tehniliselt teostatavad alternatiivid. Kõik vabaihendused väljendasid kindlat seisukohta, et liit peaks lõpetama elavhõbedat sisaldavate toodete tootmise ja eksportimise, kuna need on siseturul juba keelatud ja selline tegevus on Euroopa roheline kokkuleppe eesmärkidega otseses vastuolus. Ettevõtjate ühendused toetasid üleilmselt ühtlustatud meetmeid, kuid eelistasid kolmandate riikide nõudlusest ja pakkumisest tulenevalt rahvusvahelist keeldu.

- **Eksperdiarvamuste kogumine ja kasutamine**

Euroopa Komisjon sõlmis raamlepingu ENV.F.1/FRA/2019/0001 alusel lepingu väliskonsultandiga, kellele anti konkreetne ülesanne seoses elavhõbedamääruse läbivaatamise mõju hindamisele kaasa aitamisega.

- **Mõju hindamine**

Viidi läbi mõju hindamine³⁵, mille tulemuste kohta esitas õiguskontrollikomitee 24. märtsil 2023 positiivse arvamuse³⁶.

Seoses hambaamalgaami kasutamisega jõuti mõjuhinnangus järeldusele, et eelistatud poliitikavariant on kehtestada kogu ELi hõlmav kohustus lõpetada hambaamalgaami kasutamine alates 2025. aastast, kuna: i) see tooks kaasa suurima keskkonna- ja tervisekasu, sealhulgas krematooriumide elavhõbedaheite vähenemise; ii) sellest ajakavast on tänu hambaamalgaami kasutamise üldise vähenemise suundumusele võimalik kinni pidada, nagu on tõendanud need liikmesriigid, kes on hambaamalgaami järk-järgult juba kasutuselt kõrvaldanud või kavatsevad seda teha; iii) hambaamalgaami ja elavhõbedavabade alternatiivide maksumuse erinevus nõudluse suurenedes ja innovatsiooni hoogustudes eeldatavalt väheneb; iv) see võimaldaks tagada kasutuselt kõrvaldamise ühetaoliselt kõikides liikmesriikides, kindlustaks liidule esimese tegutsejana juhtrolli tulevastel Minamata konventsiooni raames peetavatel rahvusvahelistel läbirääkimistel ning edendaks tulevikus liidu konkurentsivõimet turul; v) selline keeld aitaks saavutada Euroopa rohelises kokkuleppes, nullsaaste tegevuskavas ja kestlikkust toetavas kemikaalistrateegias seatud eesmäärke.

Hambaamalgaami 2025. aastaks kasutuselt kõrvaldamise majanduslik mõju on eeldatavalt väike, sest varem ELis tegutsenud 23 hambaamalgaamitootja hulgast ei ole vaid neli veel teatanud tootmise lõpetamisest (nende sertifikaadid aga kaotavad kehtivuse 2023. aastal); sellest nähtub selgelt, et hambaamalgaami kasutamine on viimastel aastatel juba pidevalt vähenenud ja elavhõbedavabad alternatiivid muutunud kättesaadavaks. Taskukohastele alternatiividele üleminekuga seotud piiratud lisakulud kaetakse eeldatavalt sotsiaalkindlustus- ja/või eratervishoiusüsteemist.

Krematooriumide elavhõbedaheite osas jõuti mõjuhinnangus järeldusele, et poliitikavariant, mis seisneb õiguslikus kohustuses võtta krematooriumides (olenemata nende võimsusest) kasutusele elavhõbeda heitkoguste vähendamise tehnoloogia, i) ei oleks kulutasuv või oleks seda väga vähesel määral ega tooks märkimisväärset keskkonnakasut, ii) põhjustaks juhul, kui selline kohustus kehtestatakse kõikidele krematooriumidele, märkimisväärset majanduslikku survet väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, kes käitavad väikese võimsusega krematooriume, iii) tooks kaasa märkimisväärse halduskoormuse ettevõtjatele ja pädevatele

³⁵ Komisjoni talituste töödokument – Mõju hindamise aruanne – Mõjuhinnang, mis on lisatud dokumendile „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse elavhõbedat käsitlevat Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrust (EL) 2017/852 seoses hambaamalgaami ja muude elavhõbedat sisaldavate toodetega, mille suhtes kohaldatakse tootmis-, impordi- ja ekspordipiiranguid“. SWD(2023) 395.

³⁶ Viide: Ares(2023)2149020.

asutustele ning iv) vähendaks tõhusust ja tulemuslikkust, eriti kui võtta arvesse samaaegset hambaamalgaami järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist.

Seepärast jäi eelistatud poliitikavariandina alles variant, mille kohaselt komisjon töötab välja õiguslikult mittesiduva juhenddokumendi. Komisjon koostab selle juhenddokumendi pärast elavhõbedamääruse muutmise ettepaneku vastuvõtmist. Seega ei ole see käesoleva algatuse osa.

Seoses hambaamalgaami tootmise ja ekspordiga jõuti mõjuhinnangus järeldusele, et eelistatud poliitikavariant on sellise tootmise ja ekspordi keelustamise kohustuse kehtestamine. See keeld hakkaks kehtima alates 2025. aastast, et oleks tagatud kooskõla hambaamalgaami kasutamise järkjärguliseks lõpetamiseks kavandatud meetmega. Hambaamalgaami kolmandatesse riikidesse eksportimise keeld suurendab tõenäoliselt nõudlust elavhõbedavabade alternatiivsete tädisematerjalide järele, mille turg on liidus kasvamas.

Teiste asjaomaste elavhõbedat sisaldavate toodete, s.t elavhõbedat sisaldavate lampide tootmise, impordi ja ekspordiga seoses jõuti mõjuhinnangus järeldusele, et eelistatud poliitikavariant on lisada elavhõbedamäärusesse kogu ELi hõlmav keeld toota ja eksportida selliseid elavhõbedat sisaldavaid lampe, mida on RoHS-direktiivist tulenevalt keelatud lasta siseturule. Selline tegevus peaks olema lõpetatud 2026. ja 2028. aastaks, kuna see vastab Minamata elavhõbedakonventsiooni osaliste konverentsi viienda istungi (COP5) raames peetavateks läbirääkimisteks välja pakutud varaseimatele järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäevadele (vt eespool). Kogu ELi hõlmav keeld võimaldaks liidul viivitamata tegutseda ja vähendada veelgi elavhõbedat sisaldavate toodete ekspordi sõltumata Minamata konventsiooni raames peetavate tulevaste läbirääkimiste prognoosimatutest tulemustest. Sellise meetmega antakse tugev signaal kolmandatele riikidele ning tagatakse liidu jätkuv konkurentsivõime turul ja liidu usaldusväärsus seoses Euroopa rohelises kokkuleppes, nullsaaste tegevuskavas ja kestlikkust toetavas ELi kemikaalistrateegias püstitatud eesmärkide täitmisega.

Kõnealuse tootmis- ja ekspordikeelu mõju on eeldatavalt väike, sest see avaldub liidus ainult neljale tootjale, kes on oma tootmisliinid suuresti juba ümber kujundanud, et keskenduda valgusdiodidele. Peale selle võimaldaks see liidul vähendada oma rolli elavhõbedavarude kasvus tulenevalt kohustusest kahandada oma saastejalajälge mujal maailmas, järgimaks eelkõige Euroopa rohelist kokkulepet, nullsaaste tegevuskava ja kestlikkust toetavat ELi kemikaalistrateegiat, ning suurendada elavhõbedat sisaldavaid tooteid käsitlevate liidu õigusnormide sisemist sidusust.

- **Õigusnormide toimivus ja lihtsustamine**

Kooskõlas komisjoni kohustusega tagada parem õigusloome on käesolev ettepanek koostatud kaasavalt ning seejuures on lähtutud täielikust läbipaistvusest ja sidusrühmade pidevast osalusest ning võetud nõuetekohaselt arvesse tarbetu koormuse ärahoidmise vajadust. Käesolev ettepanek põhineb parimatel kättesaadavatel tõenditel, millele on viidatud ettepanekule lisatud mõjuhinnangus, ja eksperditeadmistel, mille puhul on võetud arvesse välist tagasisidet. Elavhõbedamäärusega ei ole praegu nähtud ette aruandluskohustust (ega sellega seotud aruandluskulusid) krematooriumide käitajatele, hambaarstidele ega elavhõbedat sisaldavate toodete tootjatele. Liikmesriikide ametiasutused annavad aru määruse rakendamise kohta ning selle üldise aruandlusega kaasnev aastane halduskoormus on väike

(liidus kokku ligikaudu 30 000–100 000 eurot aastas); aruandlus põhineb andmetel, mis peaksid ametiasutustele juba kättesaadavad olema.

- **Põhiõigused**

Ettepanekus austatakse põhiõigusi, eelkõige Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatud õigusi. Samuti toetatakse ettepanekuga õigust kõrgetasemelisele keskkonnakaitsele kooskõlas harta artiklis 37 sätestatud kestliku arengu põhimõttega.

4. MÕJU EELARVELE

Algatusel puudub mõju eelarvele.

5. MUU TEAVE

- **Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord**

Hambaamalgami tõhusaks järkjärguliseks kasutuselt kõrvaldamiseks peavad liikmesriigid tegema turujärelevalvet ja vastavuskontrolli kooskõlas määrusega (EL) 2019/1020³⁷. Hambaamalgami tootmise ja ekspordimise ning asjaomaste elavhõbedat sisaldavate lampide tootmise, importimise ja ekspordimise keelu puhul ei too elavhõbedamääruse artikli 10 („Hambaamalgam“) muutmine ja kõnealuse määruse II lisa A osa täiendamine liidule kaasa täiendavat rakendamise jälgimise kohustust. Kogu asjakohane teave esitatakse komisjonile elavhõbedamääruse rakendamist käsitlevates liikmesriikide aruannetes, mis on koostatud kooskõlas artikliga 18 ja selle alusel vastu võetud aruandluselase otsusega³⁸. Käesolev ettepanek peaks koos käimasolevate CO₂-heite vähendamise alaste jõupingutustega aitama järk-järgult vähendada õhu, vee ja pinnase elavhõbedasisaldust, mida jälgitakse iga kahe aasta tagant koostatava nullsaaste seire- ja väljavaatearuande raames.

- **Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus**

Artikli 1 lõikega 1 tehakse esiteks ettepanek täiendada määruse (EL) 2017/852 artiklit 10 **lõikega 2a**, millega kehtestatakse 1. jaanuarist 2025 kõikjal ELis kehtima hakkav keeld kasutada hambaravis hambaamalgami. Selle uue lõikega 2a täiendatakse praegu kehtivat lõiget 2, millega on juba keelatud hambaamalgami kasutamine piimahammaste ravis ning alla 15-aastaste laste, rasedate ja rinnaga toitvate naiste hambaravis. Kooskõlas kehtiva lõikega 2 nähakse ka uue lõikega 2a ette, et hambaarstidele jääb võimalus jätkata hambaamalgami kasutamist patsientide puhul, kellel on teatavad terviseprobleemid (nt allergiad).

³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta ning millega muudetakse direktiivi 2004/42/EÜ ja määruseid (EÜ) nr 765/2008 ja (EL) nr 305/2011 (ELT L 169, 25.6.2019, lk 1–44).

³⁸ Komisjoni 25. veebruari 2019. aasta rakendusotsus (EL) 2019/1752, millega kehtestatakse küsimustikud ning liikmesriikide poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2017/852 koostatavate aruannete vorm ja esitamise sagedus (ELT L 269, 23.10.2019, lk 5–11).

Teiseks tehakse artikliga 1 ettepanek täiendada määruse (EL) 2017/852 artiklit 10 **lõikega 7**, millega kehtestatakse 1. jaanuarist 2025 kõikjal ELis kehtima hakkav hambaamalgami tootmise ja eksportimise keeld. Selle kavandatud keeluga täiendatakse ettepaneku kohast keeldu kasutada hambaamalgami ükskõik millise elanikkonnaliikme puhul ning aidatakse seeläbi saavutada nullsaaste tegevuskava ja kestlikkust toetava ELi kemikaalistrateegia kohast liidu eesmärki vähendada liidu saastejalajälge mujal maailmas. Hambaamalgami import on endiselt lubatud, et hambaarstid saaksid jätkata selle kasutamist väga üksikutel juhtudel, mil seda nõuab patsiendi konkreetne terviseprobleem.

Artikli 1 lõikega 2 tehakse ettepanek muuta määruse (EL) 2017/852 **II lisa (A osa)** ja lisada sellesse viit eri liiki lambid, mis sisaldavad elavhõbedat.

Nende uute elavhõbedat sisaldavate keelatud toodete suhtes kohaldatakse määruse (EL) 2017/852 artikli 5 lõikes 2 sätestatud erandeid, mille kohaselt võib määruse II lisa A osas loetletud elavhõbedat sisaldavate toodete tootmist, importi ja eksporti seaduslikult jätkata selliste toodete puhul, mida peetakse oluliseks kodanikukaitse ja sõjalise kasutuse jaoks või mida kasutatakse teadusuuringutes, seadmete kalibreerimisel või võrdlusstandardina.

Üldotstarbelised CFLid, mis ei ole juba hõlmatud kandega 3 ega 3a

Ettepaneku kohaselt II lisa A osasse lisatava kandega 3b täiendatakse olemasolevat kannet 3 ja soovitakse tagada kooskõla CFLide turulelaskmise piirangutega, mis kehtestati hiljuti RoHS-direktiiviga tulenevalt komisjoni delegeeritud direktiivist (EL) 2022/276. Peale selle viidatakse kavandatud kandes 3b kandlele 3a, mis lisati kõnealusesse lissasse komisjoni delegeeritud määrusega [...], millega võeti liidu õigusesse üle Minamata konventsiooni osaliste konverentsi neljandal istungil (COP4) vastu võetud otsuse MC-4/3 punkt 1. Lähtuvalt COP4 raames kokku lepitud järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäevast (vt otsuse MC-4/3 punkt 1) on kõnealuste lampide ekspordi, impordi ja tootmise lõpetamise kuupäevaks märgitud 31. detsember 2025. II lisa A osa kannete 3, 3a ja 3b koos tõlgendamine ja rakendamine tähendab, et kõikjal ELis keelatakse kõikide üldotstarbeliste CFLide tootmine ja eksport, olenemata nende võimsusest, suurusest ja muudest näitajatest; seega täiendatakse sellega RoHS-direktiiviga kehtestatud keeldu selliseid lampe turule lasta ja importida.

Üldotstarbelised kolme luminofooriga LFLid, mis ei ole juba hõlmatud kande 4 punktiga a

Ettepaneku kohaselt II lisa A osasse lisatava kandega 4a täiendatakse olemasoleva kande 4 punkti a ja soovitakse tagada kooskõla piirangutega, mis on kehtestatud RoHS-direktiiviga tulenevalt komisjoni delegeeritud direktiivist (EL) 2022/284. Kõnealuste lampide ekspordi, impordi ja tootmise lõpetamise kuupäevaks on märgitud 31. detsember 2027 ning selle puhul on arvesse võetud varaseimat järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäeva, mille osalised on COP5 raames toimuvateks läbirääkimisteks otsuse MC-4/3 punktis 5 välja pakkunud. II lisa A osa kande 4a ja kande 4 punkti a koos tõlgendamine ja rakendamine tähendab, et kõikjal ELis keelatakse kõikide üldotstarbeliste kolme luminofooriga LFLide tootmine ja eksport, olenemata nende võimsusest, suurusest ja muudest näitajatest; seega täiendatakse selle keelu kohaldamisega RoHS-direktiiviga kehtestatud keeldu selliseid lampe turule lasta ja importida.

Üldotstarbelised halofosfaatluminofooriga LFLid, mis ei ole juba hõlmatud kande 4 punktiga b

Ettepaneku kohaselt II lisa A osasse lisatava kandega 4b täiendatakse olemasoleva kande 4 punkti b ja soovitakse tagada II lisa A osa kooskõla halofosfaatluminofooriga LFLide turulelaskmise kehtivate piirangutega, mis on kehtestatud RoHS-direktiiviga ja mida kohaldatakse alates 13. aprillist 2012. Kõnealuste lampide ekspordi, impordi ja tootmise lõpetamise kuupäevaks on märgitud 31. detsember 2025 ning selle puhul on arvesse võetud varaseimat järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäeva, mille osalised on COP5 raames toimuvateks läbirääkimisteks otsuse MC-4/3 punktis 5 välja pakkunud. II lisa A osa kande 4b ja kande 4 punkti b koos tõlgendamine ja rakendamine tähendab, et kõikjal ELis keelatakse kõikide üldotstarbeliste halofosfaatluminofooriga LFLide tootmine ja eksport, olenemata nende võimsusest, suurusest ja muudest näitajatest; seega täiendatakse selle keelu kohaldamisega RoHS-direktiiviga kehtestatud keeldu selliseid lampe turule lasta ja importida.

Kõverad kolme luminofooriga lambid

Ettepaneku kohaselt II lisa A osasse kande 4c lisamisega soovitakse tagada kõnealuse lisa kooskõla kõverate kolme luminofooriga lampide turulelaskmise piirangutega, mis on kehtestatud RoHS-direktiiviga ja mida kohaldatakse alates 24. veebruarist 2025. Kõnealuste lampide ekspordi, impordi ja tootmise lõpetamise kuupäevaks on märgitud 31. detsember 2027, et tagada kooskõla kolme luminofooriga LFLe käsitleva kandega 4a (vt eespool). Selle kuupäeva puhul on võetud täiel määral arvesse kolme luminofooriga LFLide puhul läbirääkimisteks välja pakutud varaseimat järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäeva (vt otsuse MC-4/3 punkt 5) ning seega on seatud eesmärgiks kehtestada sirgete ja kõverate kolme luminofooriga lampide jaoks üks ja sama järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäev.

Kõverad halofosfaatluminofoorlambid

Ettepaneku kohaselt II lisa A osasse kande 4d lisamisega soovitakse tagada kõnealuse lisa kooskõla kõverate halofosfaatluminofooriga lampide turulelaskmise kehtivate piirangutega, mis on kehtestatud RoHS-direktiiviga ja mida kohaldatakse alates 13. aprillist 2016. Kõnealuste lampide ekspordi, impordi ja tootmise lõpetamise kuupäevaks on märgitud 31. detsember 2025, et tagada kooskõla halofosfaatluminofooriga LFLe käsitleva kandega 4b (vt eespool). Selle kuupäeva puhul on võetud täiel määral arvesse halofosfaatluminofooriga LFLide puhul läbirääkimisteks välja pakutud varaseimat järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäeva (vt otsuse MC-4/3 punkt 5) ning seega on seatud eesmärgiks kehtestada sirgete ja kõverate halofosfaatluminofooriga lampide jaoks üks ja sama järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise lõppkuupäev.

Üldotstarbelised HPS-lambid

Ettepaneku kohaselt II lisa A osasse kande 5a lisamisega soovitakse tagada kõnealuse lisa kooskõla HPS-lampide turulelaskmise piirangutega, mis on kehtestatud RoHS-direktiiviga ja mida kohaldatakse alates 24. veebruarist 2027. Kõnealuste lampide ekspordi, impordi ja tootmise lõpetamise kuupäevaks on märgitud 31. detsember 2027. Selle kuupäeva puhul on võetud täiel määral arvesse mõjuhinnangus esitatud järeldusi ja tagatud ELi tootjatele piisav üleminekuaeg.

Artikliga 2 nähakse ette, et määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS,

millega muudetakse elavhõbedat käsitlevat Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrust (EL) 2017/852 seoses hambaamalgaami ja muude elavhõbedat sisaldavate toodetega, mille suhtes kohaldatakse tootmis-, impordi- ja ekspordipiiranguid

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 192 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust¹,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2017/852³ artikli 19 lõikele 1 pidi komisjon hindama vajadust reguleerida liidu tasandil elavhõbedat ja selle ühendite (edaspidi „elavhõbe“) heidet krematooriumidest, kõikide elanikkonnaliikmete puhul hambaamalgaami kasutamisest järk-järgult loobumise võimalikkust pikas perspektiivis – soovitatavalt 2030. aastaks – ning liidu turule laskmise ja liitu importimise keeluga hõlmatud muude elavhõbedat sisaldavate toodete tootmise ja ekspordi keelustamise otstarbekust ja sellest saadavat keskkonnakasut; samuti pidi komisjon andma aru selle hindamise tulemustest.
- (2) Komisjoni aruandes⁴ ja sellele järgnenud mõjuhindangus⁵ esitatud järeldustest lähtuvalt leidis komisjon, et on asjakohane esitada kooskõlas määruse (EL) 2017/852 artikli 19 lõikega 3 seadusandlik ettepanek hambaamalgaami järkjärguliseks kasutuseks

¹ ELT C , , lk .

² ELT C , , lk .

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrus (EL) 2017/852 elavhõbedat kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1102/2008 (ELT L 137, 24.5.2017, lk 1).

⁴ Komisjoni 17. augusti 2020. aasta aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule määruse (EL) 2017/852 artikli 19 lõikega 1 ette nähtud läbivaatamise kohta seoses elavhõbedat kasutamise hambaamalgaamis ja toodetes (COM(2020) 378 final).

⁵ Komisjoni talituste töödokument – Mõju hindamise aruanne – Mõjuhindang, mis on lisatud dokumendile „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse elavhõbedat käsitlevat Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. mai 2017. aasta määrust (EL) 2017/852 seoses hambaamalgaami ja muude elavhõbedat sisaldavate toodetega, mille suhtes kohaldatakse tootmis-, impordi- ja ekspordipiiranguid“. SWD(2023) 395.

kõrvaldamiseks ning hambaamalgaami ja teatavate elavhõbedat sisaldavate lampide tootmise ja ekspordi keelustamiseks.

- (3) Elavhõbedat sisaldavate toodete, sealhulgas hambaamalgaami ja elavhõbedat sisaldavate lampide kasutamise näol on tegemist elavhõbedade levinuima järelejäänud tahtliku kasutamise viisiga liidus. Samal ajal on elavhõbedavabad alternatiivid muutunud majanduslikult otstarbekaks ja tehniliselt teostatavaks ning on hõlpsalt kättesaadavad.
- (4) Elavhõbedavabade alternatiivide kättesaadavusest tulenevalt on asjakohane keelustada hambaamalgaami kasutamine kõikide elanikkonnaliikmete hambaravis, ent säilitada siiski võimalus kasutada hambaamalgaami meditsiinilise erivajadusega patsientide puhul. Selle ärahoidmiseks, et liidu turul keelatud hambaamalgaami toodetakse liidust eksportimiseks, on vaja keelustada hambaamalgaami tootmine ja eksport. Seepärast tuleks määruse (EL) 2017/852 artiklit 10 vastavalt muuta.
- (5) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/65/EL⁶ artikli 4 lõikega 1 on keelatud lasta liidu turule ja importida liitu teatavaid elavhõbedat sisaldavaid elektri- ja elektroonikaseadmeid. Kõnealuse direktiivi III lisas on muu hulgas loetletud teatavad elavhõbedat sisaldavad lambid, mille puhul kohaldatakse erandit sellest keelust kuni nimetatud lisas märgitud kuupäevadeni. Kõnealuse erandi kehtivusaeg lõppes kõverate halofosfaatlampide puhul juba 13. aprillil 2016 ning lõppes või lõpeb teatavate üldotstarbeliste kompaktluminofoorlampide, sirgete luminofoorlampide ja kõrgrõhunaatriumlampide ning kõverate kolme luminofooriga lampide puhul 24. veebruaril 2023 või 24. veebruaril 2027. Peale selle on teatavad üldotstarbelised sirged luminofoorlambid lisatud tulevikus keelustatavate lampide loetellu, mis on esitatud 21.–25. märtsil 2022 toimunud Minamata elavhõbedakonventsiooni osaliste konverentsi neljandal istungil vastu võetud otsuses MC-4/3⁷. Liit toetas kõnealust otsust nõukogu otsusega (EL) 2022/549⁸. Kuna mõni kõnealustest lampidest ei ole praegu kantud määruse (EL) 2017/852 II lisa A osasse, tuleks sellised lambid sidususe huvides sinna lisada, et keelustada nende tootmine ja eksport alates kuupäevadest, mis vastavad direktiivi 2011/65/EL III lisas esitatud kuupäevadele ja otsuses MC-4/3 märgitud varaseimatele kuupäevadele.
- (6) Määrust (EL) 2017/852 tuleks seepärast vastavalt muuta,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

Artikkel 1

Määrust (EL) 2017/852 muudetakse järgmiselt.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2011. aasta direktiiv 2011/65/EL teatavate ohtlike ainete kasutamise piiramise kohta elektri- ja elektroonikaseadmetes (ELT L 174, 1.7.2011).

⁷ Nõukogu 17. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/549 seisukoha kohta, mis võetakse Euroopa Liidu nimel Minamata elavhõbedakonventsiooni osaliste konverentsi neljanda istungi teises pooles seoses vastuvõetava otsusega, millega muudetakse kõnealuse konventsiooni A ja B lisa (ELT L 107, 6.4.2022, lk 78).

⁸ Nõukogu 17. märtsi 2022. aasta otsus (EL) 2022/549 seisukoha kohta, mis võetakse Euroopa Liidu nimel Minamata elavhõbedakonventsiooni osaliste konverentsi neljanda istungi teises pooles seoses vastuvõetava otsusega, millega muudetakse kõnealuse konventsiooni A ja B lisa (ELT L 107, 6.4.2022, lk 78).

(1) Artiklit 10 muudetakse järgmiselt:

(a) lisatakse lõige 2a:

„2a. Alates 1. jaanuarist 2025 ei tohi hambaamalgaami enam kasutada ühegi elanikkonnaliikme hambaravis, välja arvatud juhul, kui hambaarst peab seda patsiendi meditsiinilise erivajaduse tõttu hädavajalikuks.“;

(b) lisatakse lõige 7:

„7. Alates 1. jaanuarist 2025 on hambaamalgaami tootmine ja eksport keelatud.“

(2) II lisa muudetakse vastavalt käesoleva määruse lisale.

Artikkel 2

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja